

První pomoc + chemie + zanesení do oči

Zdeňka Trávníčková
Státní zdravotní ústav

77. konzultační den v SZÚ, listopad 2018

Upozornění

Jak bylo během přednášky avizováno
na internetovou stránku SZÚ
je přednáška umístěna,
ve **zkrácené podobě**.

„Chemie“ do očí

- vstříknutí
- zanesení (*kontaminovaným prstem, větrem...*)
- ... ale i páry, plyny

Označení na štítku

H314 Způsobuje těžké poleptání kůže a poškození očí.

H318 Způsobuje vážné poškození očí.

H319 Způsobuje vážné podráždění očí.

H není – popř. mohou dráždit, ale v menší míře

EUH070 Toxický při styku s očima. *v harmon. klasifikaci 4x mohou se např. vstřebávat sliznicemi očí*

X *methanol - H370 (oči) oslepnutí po vypití*

První pomoc v oftalmologii

MUDr. Milan Odehnal, MBA

Text z r. 2009 formulován stručně pro „jiné“ lékaře, než oční.

Chemická poškození očí

Mohou skončit těžkým anatomickým a funkčním poškozením oka.

Zásadité radikály jsou nebezpečnější pro oční tkáň než kyselé.

Alkalická škodlivina proniká povrchem rohovky do hloubi stromatu a způsobí kolikvační nekrózu.

Kyseliny způsobí koagulační nekrózu s menšími následky.

První pomoc má zásadní význam.

První pomoc v oftalmologii

MUDr. Milan Odehnal, MBA

Text z r. 2009 formulován stručně pro „jiné“ lékaře, než oční.

Pokračování:

Nejprve se co nejrychleji prudkým a opakovaným **výplachem** oční štěrbiny snažíme zředit škodlivinu.

Pak ihned provedeme mechanickou **očistu**, při které je nutno odstranit všechny zjevné zbytky materiálu (kousky malty apod.) z oční štěrbiny.

Neváháme provést jednoduchou i dvojitou **everzi** (*tj. otočení*) víček.

Oko **sterilně kryjeme**, aplikujeme *antibiotickou mast* (?) a pacienta urychleně odesíláme k oftalmologovi.

Zdroj: 2009; 6(suppl. G) | *Medicína pro praxi*

Zásady první pomoci

při zasažení či zanesení „chemie“ do očí

- přerušit expozici + odstranit noxu z oka, je-li to možné (bez porušení oka, tj. neodtrhovat násilím)
- čistá pitná voda (ideálně vlahá a tekoucí) je obecně nejpoužívanějším, ale existují i další možnosti !
- aby nedošlo k zasažení i druhého nepostiženého oka
- dostatečně dlouhou dobu !!!
- je-li třeba, vypláchnout i prostor pod očními víčky
- před manipulací s očními víčky opláchnout ruce
- současně s vyplachováním odstranit kontaktní čočky (jdou-li snadno odstranit)
- je-li třeba, postižené oko sterilně přikrýt (*zlehka*)
- kdy vyhledat očního lékaře (*H314, H318, přetrvání potíží*)
- k lékaři s sebou obal látky/směsi, bezpečnostní list nebo alespoň obal vyfotit do mobilu/tabletu ...

Témata

- 1) Možnosti výplachu očí – jen „tekoucí“ voda z vodovodu či lze uznat i jiné možnosti?
- 2) Musí být vždy v rámci první pomoci při zasažení očí „chemikálií“ doporučována jen voda nebo je možná i jiná kapalina?

Možnosti výplachu očí

1) Umyvadlo + vodovod s pitnou vodou - *klasika*

zdroj foto www.siko.cz a www.drez.cz

ideálně provádět výplach, když postižený leží na boku / otočený na bok (*od vnitř. koutku oka k zevnímu*)
popř. nějaká čistá/tenká hadička k usměrnění toku vody (*doporučení pro lékaře hadička z infuzního setu; laik může použít i např. čistou skleničku/nádobku...*)

Možnosti výplachu očí + sprcha

2) Bezpečnostní sprchy pro první pomoc + pevně zabudovaná zařízení pro vypláchnutí očí

ČSN EN 15154-1 (83 1901; duben 2007)

Bezpečnostní sprchy pro první pomoc –

Část 1: Pevně zabudované sprchy pro laboratoře

ČSN EN 15154-2 (83 1901; duben 2007)

Bezpečnostní sprchy pro první pomoc –

Část 2: Pevně zabudovaná zařízení pro vypláchnutí očí

Požadavky: průtok vody, část 1 – distribuci vody, část 2 – výška proudu vody, kvalita vody (*pitná či srovnatelné kvality*), teplota vody (*rámcově*), požadavky na instalaci... - **více viz normy**

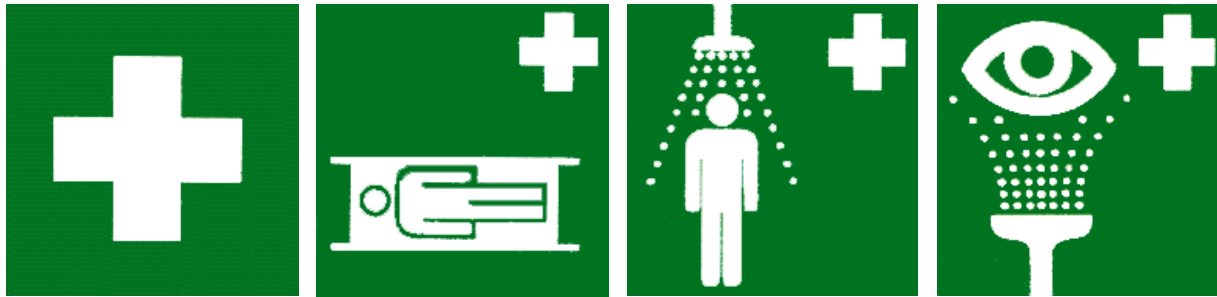
ad 2) **Bezpečnostní sprchy pro první pomoc + pevně zabudovaná zařízení pro vypláchnutí očí**

Důležité:

- zařízení musí být funkční !
  - nezavírat přívod vody
  - pravidelně proplachovat (prevence stagnace vody)
  - průběžně kontrolovat správnou funkčnost zařízení (např. zda voda stříká z obou ramen zařízení pro vypláchnutí očí dostatečným proudem a do požadované výšky...)
- proškolit/informovat zaměstnance o používání (kdy a jak použít → vhodná názorná ukázka použití)
- zařízení lze podle potřeby instalovat uvnitř i vně budovy

Odbočka - nařízení vlády č. 375/2017 Sb.

o vzhledu, umístění a provedení bezpečnostních značek a značení a zavedení signálů

Místo první pomoci   Nosítka

Bezpečnostní
sprcha

Výplach očí

Pohotovostní telefon
pro první pomoc nebo únik

Možnosti výplachu očí + sprcha

3) Bezpečnostní sprchy pro první pomoc + ... bez napojení na vodovodní síť

ČSN EN 15154-3 (83 1901; září 2009)

Bezpečnostní sprchy pro první pomoc –
Část 3: Sprchy bez napojení na vodovodní síť

ČSN EN 15154-4 (83 1901; září 2009)

Bezpečnostní sprchy pro první pomoc –
Část 4: Zařízení pro vypláchnutí očí bez napojení
na vodovodní síť

X

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., v platném znění

§ 53 ... Na pracovišti s žíravinami musí být zajištěna
i možnost vyplachování oka pitnou vodou. ...

Možnosti výplachu očí + sprcha

3) Bezpečnostní sprchy pro první pomoc + ... bez napojení na vodovodní síť

Zařízení pro vypláchnutí očí bez napojení na vodovodní síť → některá „zařízení“ deklarována jako zdravotnický prostředek (ZP)

zákon č. 268/2014 Sb., o zdravotnických prostředcích
..., ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 54/2015 Sb., o technických požadavcích na zdravotnické prostředky

nařízení (EU) 2017/745, zdravotnických prostředcích, změně směrnice 2001/83/ES, nařízení (ES) č. 178/2002 a nařízení (ES) č. 1223/2009 a o zrušení směrnic Rady 90/385/EHS a 93/42/EHS – *účinnost od V/2020*

SUKL + zdravotnické prostředky (ZP)

zdravotnické prostředky (ZP) dle předpisů:

rozděleny do tříd **I**, **Ila**, **IIb** a **III** zohledňujících určený účel každého prostředku a rizika s ním související

PROBLÉM na SUKL u „našich“ ZP – „lahví“:

jen ohlašovací povinnost a jen třídy **Ila** (*tj. ne pro všechny*)
neověřují účinnost, řešena v procesu posouzení „shody“

- výrobcem (u třídy **I**)
- notifikovanou osobou (u třídy **Ila** a **I-steril.** ...)

- dle výrobců splňuje ČSN EN 15154-4, resp. technické požadavky
- obvykle CE – prohlášení o shodě
- na výplach 1 nebo 2 očí
- různé objemy „lahví“ a náplně
- sada několika „lahví“ k přichycení na stěnu...

Zařízení pro vypláchnutí očí bez napojení na vodovodní síť

text dle info dodavatele – „Lahve“ na výplach očí

- první pomoc během **prvních sekund**
- lahev s obsahem 500 ml pro cca 4min. výplach - cílený
- **pak pokračovat** v oplachování další lahví nebo např. pomocí oční sprchy připojené k vodovodní síti
- oční „vymývačky“ s 1 nebo 2 očními nastavci, které napomáhají udržet oči otevřené během vyplachování
- oční „vymývačky“ s fyziologickým roztokem (chlorid sodný v 0,9% koncentraci) a ..... roztokem
- omezení platí pro oblasti, ve kterých jsou předepsány trvale instalované oční sprchy (*př. laboratoře*); láhve na výplach očí pouze jako doplňkové vybavení
- *především lze do pracovních prostor, ve kterých není nepřetržitý provoz nebo venkovních*

Zařízení pro vypláchnutí očí bez napojení na vodovodní síť - otázka – obsah lahve?

Norma ČSN EN 15154-4 norma AJ, není předklad do ČJ

4.2.2. **Water**

If water is used in eyewash units, it shall be **portable water** or water of a **similar quality**, wherein germ multiplication is prevented.

... pitná voda nebo voda podobné kvality ...

... ne množení mikroorganismů

4.2.3 **Solutions**

If **saline solution**, **buffered solution** or **other solution** are used in eyewash units, the solution shall be sterile according to EN 556-1 or EN 556-2

... fyziologický roztok, roztok - pufr nebo jiný roztok

... sterilní

Kapalina pro výplach očí

voda pitná (či jiná podobné kvality) - obecně:

- mechanický účinek (*opláchne z povrchu pryč*)
- naředí látku/směs (*sníží koncentraci*)
- univerzální (*na vše*) + dostupná i ve ↑ množství
- důležitý je čas (*ideálně do 10 vteřin začít oplach*)
- důležitá dostatečná doba omývání/výplachu

x

argument firem: zajistit odolnost proti množení mikroorganismů;

dále voda hypotonická (*neobsahuje sole*) – při ředění
↑ absorpce ⇨ doba oplachování (*dostatečná*)

fyziologický roztok (0,9% NaCl)

- obecně je uváděn jako možná alternativa pro výplach očí na webech různých odborných organizací

Otázka – další možný obsah lahve?

Pufr - roztok příklad: **XXXX** (*výrobce mimo ČR*)

BL (z r. 2016) z webu: neutrální fosfátový pufř sterilní 4,9 % roztok; pH podle BL 7,2-7,5 dle návodu dodavatele k neutralizaci kyselin a dalších alkalických látek

Návod: Vyplachujte oči oční sprchou XXXX přibližně 2 min., potom pokračujte oční sprchou YYY (fyziolog. roztok), dokud se nedostanete k lékaři

SZÚ a ani TIS t.č. nemá bližší info o účinnosti podobných pufřovaných roztoků na oči.

na webu **SUKLu** – prostředek XXXX a ani jeho výrobce není; v případě, že je jako ZP kat. I nemusí oznamovat

Kolega ze SZÚ (*chemik*) – složení jednoduché, mohlo by být účinné ... ale jak přesně se bude chovat v oku ?!?

Otázka – obsah lahve?

nebo jiný roztok

Konkrétní příklady diskutovány v rámci přednášky.

Před zveřejněním na web texty i fotografie odstraněny.

Lahve na výplach očí

Z diskuze během přednášky:

- „lahve“ mají-li být funkční, musí splňovat základní požadavky technických předpisů po celou dobu
- nikdy nenechávat na pracovišti lahve prázdné nebo částečně plné (*není zaručen požadavek na sterilitu roztoku uvnitř lahve*), platí i pro prošlé
- jsou-li na pracovišti - vyškolit zaměstnance
  - jak správně používat
  - 1 lahev pro výplach očí nestačí
  - pokračovat vyplachováním např. další lahví nebo pomocí oční sprchy připojené k vodovodní síti nebo vodou u klasického umyvadla
- **problém** - ověření účinnosti + volba obsahu lahve

Obyčejná PET lahev s pitnou vodou

➤ pro neprofesionály

- cenově přijatelná možnost
- pitná voda bez bublinek a bez příchutí
- dostatečné množství

➤ pro profesionály

- pitná voda ... jiný účel použití
- dle situace *případě* tolerovat pro krátkodobé práce (vně budov, kde není přívod vody, *např. ředění POR na kraji pole*)
- dostatečné množství; skladovat lahve nikoli na světle, dokonale uzavřené, expirace (?)
- otevřené nebo částečně použité nelze tolerovat²¹

Závěr

- první pomoc při zasažení očí chemickou látkou/směsí je nesmírně důležitá, protože může podstatně ovlivnit důsledky nežádoucí expozice
- při úpravě NV „361“ – zohledníme pokrok
- plán – připravit materiál k 1. pomoci při expozici „chemikáliemi“
- máte-li info k účinnosti – prosím se o ně podělit 😊

Kontakt na přednášející:

MUDr. Zdeňka Trávníčková, CSc.

SZÚ, Šrobárova 48, 100 42 Praha 10

tel. 267 082 673 zdenka.travnickova@szu.cz 22